

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Scriere periodica
pentru trebuintiele poporului romanu.

Destépta-te Romane !

Patri'a romana.

Ce e patri'a romana ?

Au e Romani'a pana —

Unde Istrulu cu Carpatii —

Dau man'a cá fratii ?

Bá nu, nu mèi fratióre,
Pentru-cà Romanulu are
Patria mai mare !

Ce e patri'a romana ?

Au Moldov'a cea betrana

Cu ficele ei vecine

De sub màni straine ?

Bá nu, nu mèi fratióre,
Scí tu, cà Romanulu are
Patria mai mare !

Ce e patri'a romana ?

Au Ardealulu o fontana,

Care vérsa minerale

Din braciele s'ale ?

Bá nu, nu mèi fratióre,
Pentrucà-e cu multu mai mare
Patri'a, ce-o are !

Ce e patri'a romana ?

Au pre unde Tis'a mâna

Murmuru seu preste Muresiu

Dela Mara-muresiu ?

Bá nu, nu mèi fratióre,
Pentru-cà Romanulu are
Patria mai mare !

Ce e patri'a romana ?

Au e tiér'a unde-amana

Toti confratii, ce-i avemu

Dincolo de He mu ?

Bá nu, nu mèi fratióre,
Pentru-cà Romanulu are
Patria mai mare !

Spune-mi ! . . . patri'a n'ascunde !

Dór' Itali'a de unde

Parasindu Capitolinulu

Ni se trase chinulu ?

Bá nu ! alta-e fratióre
Patri'a romana, care
O numescu eu mare !

Pana unde mai resuna
Limb'a dulce si strabuna:
Limb'a, carea se traiésca,
Limb'a romanésca, —

Pana-acolo-i fratióre
Patri'a romana, care
O numescu eu mare!

Aci-í patri'a romana:
Unde strêngerea de mana
Cu-'ntielegerea, unirea:
'Si afla plenirea:

Ast'a fía fratióre
Patri'a romana, care
Se ni fía mare!

Unde-a animei semtîre
E-'nfocata de iubire,
Si de nobil'a dorentia:
Fulgera credentia!

Acoló e fratióre
Patri'a romana, care
O poti numí mare!

Asia-i patri'a romana! . . .
Inse anima pagana,
Ori pisma, ori egoismu
Nu e-'n Romanismu.

Asta fía, fratióre,
Patri'a romana, care
È santa si mare!

**Dómne! dintru inaltime
Pléca-ti ochii-'n Romanime!
Si ne da la toti virtute,
Carea se ni-ajute;**

**Se iubimu cu infocare
Patri'a romana, care
O-am numít'o mare!**

JOANU PUSCARIU.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

(Tractatu pentru poporul nostru in forma de dialogu.)
(Urmare.)

Sér'a VII.

(Mai multi poporeni suntu adunati in scóla, éra badea Joanu invita pre domnulu preotu se benevoiésca a vení la scóla).

Preotulu. Bene cà v'a adusu Domnedieu in asia numeru frumosu, ve spunu dreptu, iubittii mei! cà 'mi pare bene cà ve jace la anima a vè cunósce trecutul si in acel'a pre barbatii celi mari, dela cari trebue se învetiati, cá déca a cere scump'a nóstra

patria si natiune, se fiti si se fimu gat'a cu totii a luá arm'a a-mana si a ne luptá in cotr'a acelu'a, care ne-ar' face nedreptate.

Elia. Domnule parente! mai multa nedreptate decâtu se face acum'a, nu s'a facutu dóra de candu e lumea, acumu ori in catráu te duci nu vedi neci nu audi alt'a decâtu totu amaratiune, nu alt'a decâtu numai seracia, neindestulire, — totí amu remasu si vomu remané la sapa de lemnu, nu mai este cu potentia a portá sarcin'a cea grea!

Preotulu. E dreptu, fétulu mieu Elia, cá traímu tempuri cárn grele, e dreptu cá poporulu nostru a cárn seracítu, — daru trebue se socotimú cá va fi si mai bene, se asceptamu cá tempulu tóte le va aduce cu sene. A trecutu Romanulu si prin mai grele cercari (probe) — dupa cum mai târdiu ve voiú spune — si totusi traiesce, asia fétulu meu, Romanulu traiesce cá elu are siénte vietie. — Dar' ascultati se ve spunu mai departe din istori'a strabuniloru nostri Romani!

Dupa-ce a scapatu Rom'a de inamicii sei, de Gali, cari tóta cetatea o facusera asemenea cu pamentulu, poporulu voiá se se mute din ea, îngrozindu-se de daun'a cea mare; dar' aperatoriulu acelei'a — Camílu — imbarbatá pre ómeni la lucru, se puse elu in fruntea lorú si lucrá asemenea cu ei — si asia cetatea ei prin farmecu se zidi de nou. Dupa acestea impacándu-se patriicii (domnii) cu plebeii (poporulú de rëndu) in cea mai frumoasa íntielegere s'au apucatu a-si intende domni'a mai departe, — ei si-au fostu puse ochii pre intréga Itali'a dela ei spre amédiadi. (Asia se chiama tíer'a ace'a unde este Rom'a si e de trei parti incunjurata cu apa; in ace'a tíera e caldu si nu pré scíu ómenii de érna, cu deosebire dela Rom'a spre amédiadi; scíti voi cá fetiorii de pre la noi ínce au fostu in tíer'a Talianulú (Italianulú) — cum dícu ei).

Bataile Romaniloru cu Samnitii (asia se numia poporulu

cu care s'a incurcatu Rom'a in resbelu) au tienutu cincidi-eci de ani (340—290 a. Chr.)

In decursulu acestoru 50 de ani Rom'a, strabun'a nóstra mama, ni aréta o multíme de barbati, pre cari ar' trebuí cá fiacare Romanu se-i puna inaintea ochiloru sei si totu-de-un'a se urma-résca faptele maretie, cari le-au indeplenu ei pentru crescerea marirei si laudei neamului loru, si cari prin faptele loru au silitu, asia dicundu, pre tóte popórale a se închiná marírei si întieptiunei Romei. — Si togmai de ace'a e bene a scí intemplamintele si faptele mari ale strabuniloru nostri, cá sciendu-le totu-de-un'a se le urmarímu, cá asia éra se ne radicàmu acolo unde au fostu aceli'a. — Dintre barbati cari au marítu numele de „Romanu“ voiu povestí numai despre unii, cá se vedeti cum se póte cascigá nume si maríre.

Unulu dintre acei barbati a fostu Manliu Torcuatu. Acest'a in luptele cu Samnitii a fostu comandante, si cá atare erá cu tóta óstea in lógaru si numai asceptau cá se-si mesure poterile. Intru ace'a Torcuatu a trebuitu se se duca la Rom'a pentru unele afaceri (treburi), -- dara candu s'a dusu a datu mandatu (porunca) aspru, ca neme se nu cuteze a incepe lupt'a, pana se va întórce elu îndareptu; cà-ci acel'a 'si va pierde capulu numai decátu. — Elu s'a dusu. — Torcuatu avé in tabera si unu fíiu plenu de curagiu si virtute. Intielegundu inamicii (dusimanii) cà Torcuatu s'a departatu, au inceputu a necasí si a batjocurí pre Romani, dicundu-le cà suntu ticalosi, fricosi, papa-lapte, cà fora Torcuatu n'au curagiu se se bata cu densii; — la aceste vorbe dediositórie fíiulu lui Torcuatu intru atât'a s'a aprinsu câtu a inceputu batalía cu ei si i-a batutu de i-a stínsu.

Intorcundu-se betranulu Torcuatu din Rom'a si aflandu cà fíiulu seu s'a portatu voinicesce, batendu pre inamici s'a bucuratu si l'a încoronatu cu corona de ívingere; dara cà-ci a calcatu porunc'a data, numai decátu a demandatu cá se-i se taia capulu,

aretandu prin acést'a cà elu mai multu pretiuesce legile decátu pre fiiulu seu.

Danila. Ast'a totu n'a facutu-o bene, cà-ci elu s'a portatu curagiosu, a învinsu pre dusimani si totusi se-lu piedepsésca cu mórte, a potutu betranulu aflá si alte piedepse nu chiar' mórtea.

Stefanu. Ei frate! in tempu de bataia totu omulu trebuie se se tiena de „reglăma“ cà-ci alt'cumu nu se pôte face nemic'a, dío acolo indata 'ti ie viéti'a déca faci numai cev'a in contra poruncei, scíu eu de candu erám pe la Custoz'a si pe la Vilafranca.

Preotulu. Se vede cà Stefanu a fostu soldatu, cà elu scíe ce e mandatulu in tempu de resbelu, apoi si alt'cum déca nu facé Torcuatu asia, nu poté se aiba védia inaintea soldatiloru. —

Dara de acì, iubitiloru, poteti invetiá, cà totu-de-un'a se ve fia inaintea ochiloru interesele natiunei si patriei nóstre, mai multu decátu benele nostru senguraticu. — Torcuatu prin ace'a cà si-a omorítu fetiorulu ne face se intielegemu, cà déca benele natiunei nóstre române ar' poftí cá se jefímu tóte pentru benele ei, — se nu ne tragemu unulu in o parte altulu in alt'a, cì toti cu unu curagiu, cu unu sange si sufletu se alergamu si se-i ajutam necrutandu nemic'a, nece chiaru viéti'a, cà-ci celu-ce móre pentru natiune, patria si pentru drepturele ei necinstite si strivite, acel'a e erou (vitézu) numele acelui-a este si remane neuitatu pana numai va traí unu sufletu de Romanu pre acestu pamentu; éra acel'a, fiii mei, care se trage dela campulu de lupta, e unu molaticu, unu lasiu, unu ticalosu, unu tândala, unu trântoru, cà-rui'a numai î-i place a mancá si bea si a traí din sudórea altui'a, acel'a nu e vrednicu se calce pamentulu si se suga aerulu Patriei s'ale; numai acel'a se pôte numí urmatoriu vrednicu alui Torcuatu, care pentru benele natiunei e gat'a a-si dá totu ce are si chiaru si sangele! Toti Romanii trebuie se fia asia, cà-ci numai asia potemu acceptá unu venitoriu mai bunu, mai ferice, — numai asia

vomu scapá de sub jugulu streiniloru, numai asia vomu spalá rusinea ace'a, cà noi atátia Romani câtii suntemu in resaritulu Europei nu potemu fi toti adunati la olalta sub unu domnu romanu, — in urma numai asia vomu aretá cà suntemu stranepotii vechiloru Romani, cari eráu gat'a a-si jertfi sí pre fíii loru candu pofté benele natiunei si a patriei. — Éta fíii mei de aceste trebuie se invetiámu din istori'a strabuniloru nostrii!

Elia. O alduite-ar' Domnedieu domnule, cà bene mai vorbesci, déca noi de candu suntemu n'amu auditu de aceste, noi amu cugetatu cà noi n'avemu stramosi asia laudati si vrednici,— eu, domnule, 'ti spunu dreptu cà acum'a pare cà am altu sange, pare cà e mai fierbinte, pare cà bate mai rapede, pare cà dorescu resbunare, acumu asia sémtiescu cà m'asiu bate cu tóta lumea, acumu pare cà vedu pre vechii Romani standu in rénduri de bataia cá se omóre pre acei'a, cari calcá in petióre drepturele popóraloru, eu acuma dorescu se vedu odata pre toti Romanii pre campulu de batalía luptandu-se pentru cáscigarea dreptureloru celoru rapite; eu acum'a me semtiu cu totulu altu omu; si asia credu cà toti prietini mei semtiescu asia, — déca noi pana acum'a numai atát'a sciému despre Romani cà ei suntu poporulu celu mai de diosu, nece odata n'a ispravitu vre-unu lucru de Dómneajuta, cà suntu si au fostu nesce omeni lenesi, rapitori si câte rele tóte, — asia câtu-i erá omului si rusine! Inse acum'a precepu eu de ce ne spunéu streinii de acestea! pentru ace'a cá se ne tiena in orbía si se póta calarí pre noi cum voru vré. Lasa! cà nu va fi mai multu asia, nu, cà noi vomu vení la domnia-t'a se ne spuni despre strabunii nostrii, cá se ne potemu de aci incolo aperlá; asia dara fratíloru?!

Cu totii. Asia, asia se fía! ne vomu aperlá si luptá!

Preotulu. De tene Elia cu deosebire 'mi place.

Dar' ien' se ve mai povestescu mai departe si despre alti barbati alesi!

Romanii au batutu de mai multe ori pre dusimani adeca pre Samniti. Acesti'a voiendu a pune capetu batafiei, au transmis la Rom'a la Senatu (Suatulu betraniloru) cá, cu ori-ce pretiu se mediulócésca pace. Soli'a s'a dusu la Rom'a. In Rom'a erá unu omu, care facé parté din senatu si inaintea celoru-alalti avé unu nume mare pentru vorbele s'ale celé întielepte; soli'a Samnitiloru a sciutu, cá fora acestu omu — Marcu Curiu — nu potu face nimic'a in senatu. Deci s'a dusu la elu acasa, cá se-lu cascige pre partea s'a. Dupa-ce a intratu soli'a in casa numai s'a miratu, cá vestitulu betranu siedé langa unu focu mare si frigé napi; dar' cu tóta mirarea totu i-a spusu dupa-ce a venitu la densulurogan-du-lu cá in senatu se fia pre partea loru. Éra dupa-ce l'a vedíutu in asia mare seracia, a voítu a-lu ademeni pre partea loru cu unele lucruri pretióse ce le adusera cu sene. Si ce cugetati, dóra lé-a primitu betranulu? Nece decátu, cí cu tóta mandri'a le-a dísu: „Pana candu potu eu mancá de acestia — napi fripti — n'am lipsa nece de unu feliu de lucruri scumpe; mai bucurosu voiescu eu a domní preste unii cá acei'a, cari au de acelea lucruri, decátu se le am eu, si se domnésca altii preste mene si nati'a mea!“

Éca, fiii mei, unu alu doilea chipu, care trebue cá totu-de-un'a se ne fia inaintea ochiloru; pentru-cá din portarea si viéti'a acestui barbatu mare vedemu cá Romanii cei vechi, stramosii nostrii au fostu cumpetati intru tóte: in locuentie, imbracaminte si mancare, — éta celu mai mare omu alu Romei se îndestulesce cu napi fripti, éta-'lu cá nu primesce darurile de auru si alte pietri scumpe! Si se scíti, iubiti romani, cá pana au fostu Romanii asia cumpetati, pana atunci au fostu cei mai mariti in lume, si indata dupa-ce s'au datu dupa averi si petreceri desierte, au pierdutu multu! — Si acumu se vedemu cum stámu noi, cari suntemu urmatorii, nepotii aceloru Romani!

E dreptu, iubitloru, cà locuintiele nòstre suntu simple, bá a-si poté díce, pré simple si de multe-ori nesametóse, — aci ar' trebui cá fiacare din noi se se straduésca a-si face o locuintia sanetósa, frumósa si vederósa, cà lumin'a sórelui tiene tóte lucrurile víi din lume, deci se nu-o alungamu din locuintiele nòstre prin ferestrele celea mici. E dreptu si ace'a cà in privinti'a traiului ne apropiamu de vechii Romani, má póte de multe-ori í-i si intrechemu; dar' apoi in privinti'a imbracamintelor trebuie se ve spunu curatu, cà in multe pàrți ale patriei nòstre Români si-au pierdutu cumpetulu si cu deosebire acei'a, cari suntu mestecati cu unguri, cà-ci acesti'a si cu deosebire muierile in imbracamintea loru acumu facu minuni, pare-cà acum'a le vene cu rusíne a portá catrintia (panzatura, zadía), rochia, camasia, ínvelitória de capu si altele, facute de ele; femeile nòstre romance pre unele locuri si-au uitatu cu totul de daten'a cea vechia si atátu de buna, cà o mama facé fiicei s'ale unu rëndu de vestimente de marítatu, — inse asia 'lu facé, câtu cu acel'a se poté marítá nepóte de nepóte, pentru-cà erá facutu frumosu si tare. Acum'a inse, dorere, sí par-tea cea mai seraca a poporului, care 'si casciga crucerii cu díleritulu in brasd'a streinului — se apuca si cumpera cartóne de celé putrede si mucedíte prin celea bolte, cari numai la vedere 'su frumóse dar' de tienutu neci de umbra nu-'su bune. Vedeti, dragii mei, femeile nòstre romane ar' trebui se se rusíneze de acestu lucru, se se apuce se lucre ele cu man'a loru, ar' trebui se asculte de ce'a ce le cânta fetiorii in jocu, cà :

Bene-i stà mândrei gatata
Totu cu haine dela siatra,
Mai bene i-s'ar' siedea
De-ar' fi facute de ea;
De-a ei mana nu-su facute
Cí-'su luate pre bancute; —
Seracile sietrele
Bene-'mbraca fetele; —
De n'ar' fi jidovu si siatra
N'ai vedé féta gatata !

Asia e, fiii mei, femeile nóstre de romanu ar' trebuí se se apuce de lucru cu tóta poterea, cà atunci n'ar' fi silite a audí in jocurile fetioriloru strigandu atâtea strigari ciufelnice, cum suntu :

Mândr'a mea de mândra mare
Siepte fi *) chiar' nóue are —
Trei-'su rupte, dóue-'su sparte
Si la dóue n'are spate !

Cene nu vede, fiii mei, cà este o mare bat'jocura pre muierea lenesia, care nu vré a lucrá cu manele ei, cì-'si cumpera giolgiuri putrede si 'si face camesí cari nu-tienu numai câtu róu'a demanetiei.

Voi ati maí auditu ce mai striga fetorii in jocu despre mândrele neimbracate :

Batà-te cium'a tiolina
Neci n'ai tiolu, neci n'ai perina
Si totu mie-'mi bagi de vina !

Adeca muierea lenesia inca se scíia si aperá si vré a pune vin'a totu pre altii, dara fetorii suntu ai naibei, cà numai decátu le facu hore, asia :

Se fi data Domnedieu
Se se tiésa pânz'a-'n tau
Fora lécu de suveicutia
Se tiésa si-a mea dragutia, —
Fora ítte, fora spata
Se tiésa si-a mea nevésta !

Éta, fiii mei, aceste chiaru fetorii le striga muieriloru lenesie in jocu, — dara cu aceste totu-odáta aréta, cà loru le mai placu fetele si muierile, cari scíu lucrá si cari pórtá vestímente facute de ele. Si nece este lucru mai frumosu pre lume decátu o féta de romanu tieranca îmbracata tóta in vestímente facute de man'a ei, — asia dara cà tí-e mai mare dragú a te uitá la ea ! La o féta harnica í-i merge vestea preste siepte tieri si nóue màri, asia díce poporulu nostru. O féta harnica platesce tóte bogatiele din lume. — Indemnáti dara, dragii mei, pre fete si mu-

*) camest

ieri că se pórte lucruri facute de man'a loru, că atunci voru fi celea mai frumóse din tóta lumea, precumu au fostu romancele celea vechi. Apoi si de alt'mentrelea ne totu plangemu de seraciá, vedeti, acestu modu de a se imbracă femeile, — bá inca in unele locuri si barbati pórta camesia de giolgiu, că vedi-Dómne e mai frumósa; . . . e frumósa, dar' nesanetósa, apoi la lucru neci nu-su bune pentru-cà 'su de totu slabe, — dîcu, si modulu acest'a inca ne maresce seraci'a de o parte, pentru-cà bani grei dáu muierile pre cartóne, — apoi inca pre unele locuri si cu deosebire fetele si nevestele tenere pórta si vestîmente de pèru si altele si câte-o cârpa de metasa, cari cu multu suntu mai scumpe. Cu multu i-se siede mai bene tierencei romane cu vestîmente tiesute si cusute de man'a ei!

Ati auditu că Torcuatu n'a primitu aurulu si pietrele scumpe ce-i le aduse Samnitii, cu acést'a ne-a datu se invetiamu că se nu ne vindemu drepturele nóstre nece pre unu pretiu. Si óre tienemune de acést'a? Óre nu amu inghití unulu pre altu? óre nu amblamu anume că se vindemu dreptulu satului? Óre bagamu noi de séma la ace'a, că drepturele satului suntu averea toturoru, si a vinde avere streina e pecatu de mórte? Bá, dorere, de celea mai multe-ori nu cautamu la alt'a decâtu la pung'a nóstra, nu ne pasa de neme numai de noi. Ast'a nu e bene, ast'a e pecatu; cu acést'a neci-odata nu ne vomu scapá din starea cea misié in care suntemu, cu acestea numai dâmu arma in man'a streinului că se ne póta omorí cu ea atâtu trupesce câtu si mai vèrtosu sufletesce.

Numai ace'a natiune póte inaintá, póte scapá de sub apasare, in care toti ómenii suntu legati intre sene cu legatur'a iubirei imprumutate, dorescu benele natiunei intregi si asia in legatura fratiésca, cu unu sufletu si cu o anima pasiescu cu facia deschisa inaintea apesatoriului si poftescu dela elu pazirea drepturiloru ace-lor'a, cari le-a datu Domnedieu fiacàrui omu, si déca o natiune are

atari fii uniti in cugete, uniti in simtîri, ace'a de buna-séma învinge, pre ace'a tóta lumea o omenesce, cà vede cà e natiune de trairu. — Se învetiamu dela Torcuatu, ca se nu ne vendemu la streinu drepturele bá neci chiaru cugetele nóstre, ca de 17 sute de candu suntemu in acésta patria frumósa, cáscigata cu multa versare de sange, totu numai ace'a ne-a stricatu cà neincetatu ne-am vendutu unii pre altii; ne-amu descoperitu planurile la streini, cari apoi s'au sciátu scolá asupr'a nóstra.

Elia. Eu asia credu, cà in privinti'a acést'a mai multu reu ne-au facutu cei invetiati, cari siedeu si siedu cu domnii la mésa si la sfatu; cà acei'a s'au sfatuitu in contr'a nóstra, — éra pre noi, pre tiereni ne-au amagîtu, dîcundu cà asia e bene cum dîcu domnii, cà ei vedu in carte, noi suntemu prosti, noi nu scimu nemie'a, noi trebue se ascultamu de cei mai mari la capu. — Asia ne invétia pre noi domnii cei de romanu, cari suntu si tienu cu domnii tierei!

Pre otulu. In multe privintie tu Elia vorbesci totu dreptulu. Tu dîci, fétulu meu, cà numai învetiati ve strica, despre acést'a ve voiu spune eu mai târdîtu, acumu trebue se ve aducu a-mente cà sí poporul strica fôrte multu numele de romanu. Voi sciti, cà aveti unu dreptu fôrte frumosu de a ve alege deputati, — si o! de câte-ori nu folositi dreptulu acest'a asia cum ar' trebuí, decâte-ori nu mergu ómeni de ai noștrii fora cá se asculte de cenev'a din sinulu loru, pre partea acelor'a, cari togmai reulu ni-lu voiescu, decâte-ori nu se lasa a fî însielati cu vorbe frumóse si magulitórie! Ast'a, fiii mei, nu e bene, cà-ci acel'a care ajuta pre streini, strica natiunei s'ale, unulu cá acel'a nu este romanu, unulu cá acel'a 'si vende ce are mai santu — 'si vende sangele seu. Si apoi pre unulu cá acel'a nece Domnedieu nu-lu póte iertá, pentru-cà este mai tiranu decátu un'a fiéra selbateca, cà ace'a nu mananca pre alt'a din soiulu ei. — Ar' trebuí, dragii mei, se fiti totu-de-un'a cu mente si candu venu amagitorii si ve invétia se

tieneti cu ei, se-i dati afora din satu, spunendu-le, că nu vreti neci decâtu se ve vendeti sufletulu, si atunci i-ati vedé cătu de rusinati aru esí din satu! Ast'feliu de lucruri trebue se invetiãmu din faptele strabunului nostru Romanu Marcu Curiu.

(Va urmá.)

Teodoru Petrisioru,
profesoriu.

Dorerea capului.

Feliurile si leacurile ei.

Dorerea capului e feliiurita, dupa-cum se semte mai in lontru seuu mai inafora, — dupa-cum cuprende capulu intregu seuu numai un'a parte, si dupa-cum casiuna îngreunare, junghiare, încordare seuu sbocotíre.

Dorerea din lontru a capului 'si are izvorulu in scórti'a creriloru seuu peliti'a ce învelesce crerii, si casiuna junghiare la radecin'a ochiloru; dorerea din afora a capului cuprende pielea de pre capu, si pentru ace'a ea se semte mai tare indata ce se misica pèrulu seuu se atenge capulu; — dorerea (capului) cu junghiu se casiuna déca seuu fierea, ce se afla in sange, seuu aborii ce se inaltia din stomachu, atengundu scórti'a crerileru o rodu; — dorerea capului îngreunatória se casiuna, déca umediél'a rece flegmateca ajunge a se reversá asupr'a creriloru, prin ce capulu se îngreunéza fórte multu; — dorerea (capului) încordatória se casiuna prin introcnare fórte mare, prin încuiarea mucositãtiei si prin venturile urmate din aburírea umedielliloru din lontru in direptiuni înpotrivitórie, si se pare a intende pielea si a încordá capulu; dorerea capului sbocotitória se casiuna prin gramadírea preste mesura a sangelui fierbente in véne si casiuna in capu sbocotiri asemenea sbocotiriloru grele ale animei. — Dorerea din afora a capului nu e asia pericolósa si se lecuesce si numai prin aburire in modulu urmatoriu: Iè magiaranu, romonítia (musietielu) si cuminu (chiminu) si ori din

tóte, ori si numai din un'a, care 'ti va fi mai de indemana, — fierbe pucinu intr'o óla acoperita, infocandu in acelasi tempu o caramida, ièti apoi unu vestmentu mare (tiolu, lepedeu) in capu asiedindu-lu asia, cá se-tí cuprenda si partea deinainte pana in diosu, apoi scotiendu caramid'a infocata din cuptoriu o pune inainteti — intre tene si vestimentulu cu care te acoperi — asiedindu-o câtu se va poté mai susu, si tórna pre ea incetinelu din ap'a fiérta cu plantele de mai susu si asia urméza de a te aborí de 3—4 ori pre dí, grigíndu apoi cá nu cumv'a se te recesci la capu; — va fi bene se faci focu din vitia de vinia uscata, si apoi din cenusi'a acelei-a se-ti gatesci lesia si cu ace'a se-ti speli seau moi capulu dupa aburire; care spalare seau moiare singura si fora aburire inca e de ajunsu pentru îndepartarea dorerei din afora a capului; éra déca acést'a dorere va fi impreunata si cu infierbentieli — mai iute te va vindecá lesi'a, gatita din cenusia de cocianu de curechii; — la totu casulu acestea voru îndepartá ori-ce dorere din afora a capului; cu aburirea inse trebuie a fi cáu cu grigia facia cu ómenii mai slabi, la cari aburirea prea multa si prea mare póte se le casiune imbetatiuni de capu, si pentru ace'a trebuie mai pueinu aburiti, dara cu atátu mai multu spalati cu lesi'a aretata.

Dorerea din lontru a capului e multu mai periculósa cá cea din afora. Decumv'a te ataca in friguri inflamatórie (cu fierbentieli) cari au venitu rapede urméza aiurare, — e mai rea inca decumv'a te ataca in mesura mare in vre-o bóla gré si venindu rapede asupr'ati éراسi incéta totu atátu de rapede si apoi éراسi te cuprende si éra te lasa, cà-ci atunci póte se urmeze dementia (nebunía) mai mare seau mai mica. — Déca fora de a semtí cev'a fierbentieli te dóre capulu indelungatu, 'ti tíue urechile, tí-se îngreuna audiulu, 'ti slabescu membrele: teme-te de apoplezia (guta) si folosesce indata leacuri contr'a acelei'a, — ér' déca in friguri inflamatórie seau veri-ce bóla cu fierbentieli mari impreunata vei semtí dorere

de capu e semnu că tí-se va porní sangele pre nasu (adese-ori se intempla că, si pre gura si pre nasu de una-data) si vei versá, cari inse nu-ti voru strică cì inca 'ti voru ajutá.

Déca dorerea capului e impreunata cu fierbentíeli : Iè cicóre selbateca seau tulpina de peonia (rosa de rosalie) seau érb'a féraloru (verbena), care tí-e mai de indemana, sfarima-o bene si-'ti léga capulu cu ea (la frunte, seau la mólele capului seau in partea in carea mai multu sentiesci dorerea); déca totu-una-data nu poti dormí : sfarima impreuna cu carev'a din acestea si pucina salata seau macu (mai bunu e celu albu) seau mortea porciloru (bobitia porcésca) si asia 'ti léga capulu cá se tí-se acopere fruntea si templele capului, — seau : rediuesce mere cu galbénusiu de ou si pucina sare, framéntà-le la olalta cu care-va dintre celea mai antáiu insírate, diregele cu pucinu safranu si punéndu-le pre un'a cârpa léga-te la capu cu ele.

E buna asemenea lá dorerea din lontru a capului si flórea de struguru selbatecu, si anume : iè pucina de acésta flóre, ori cruda ori uscata, fierbe-o in ocietu si o fà in forma de emplastru (flastru) asiédia-o pre un'a cârpa si 'ti léga capulu cu ea, — asemenea iérb'a féraloru, déca luandu din acést'a asié verde o vei sdrobí-o cu aluatu acru, si de vei avé de indemana si cu oleiu de rosa seau baremi cu apa de rosa si o vei legá la capu in forma de emplastru (flastru, — aluatielu).

Déca dorerea din lontru a capului e impreunata cu fierbentiéla mare : iè ràdiche radiuita, pucina sare, aluatu acru si ocietu tare si apoi tóte la olalta le framénta cá cirulu si punendu-le pre un'a cârpa léga-le la talpele petióreloru, reinoindu cirulu indata-ce celu folositu va incepe a se uscá, — ast'feliu dorerea se va trage in diosu si va trece mai cu usioretate; vei face fórté bene déca in ast'feliu de impregiurari, vei trage besíca la mólele capului seau indareptu la grumadí prin folosire de mustariu seau visicatoriu, seau vei trage sangele prea agramaditu prin lipitori aple-

cate la grumadi seau inainte la frunte ; mai cu séma e de a grabi cu aplecarea lipitoriloru, a mustariului seau a visicatoriului, déca dorerea capului impreunata cu fierbentiéla mare isbucnesce si sbocotesce cumplitu in capu, la care casu va fi bene se ièi frundia de mórtea porciloru (bobitia porcésca), de urechisia seau de bostanu, care 'ti va fi mai de indemana (de voru fi cu tóte la olalta cu atátu va fi mai bene) si fierbendu-o bene se-ti speli cu ea fruntea si templele, legându-te apoi dupa spalare de-asupr'a fruntei cu frundia de salcé alba, de-asupr'a pre ea punendu si câte-va din frundiile fierte, cu cari te-ai spalatu ; — la prunci mici va folosi si ace'a numai déca le vei legá la grumadi radeciña de limb'a oiei sdrobita maruntu si cu grigia cá se nu mérga in pierdere suculu (zam'a). In fierbentiéla mare va fi bene se legi partea ce te dóre si in care semtiesci mai mare fierbentiéla cu popionu seau iru (balsamu) albu, cari domolesc multu ori-ce fierbentiéla.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este bene cá ori-ce dorere a capului, in cátu se póte se se traga in diosu la petióre, ér' pentru a ajunge acést'a : 'ti vei spalá adese-ori petiórele in baia (apa) de petióre, care o vei face fierbendu intr'un'a : macu albu, frundia de salcé alba si salata, — érn'a vei folosi la petióre lesia facuta din cenusia de salcé (rechita) si coceanu de curechiu seau apa fiérta cu crengi fragede de salcé ; dupa spalare apoi : vei radiuí ràdiche de érna, ace'a o vei sará si o vei umplé de ocietu tare si apoi o vei framéntá bene si asia gatita o vei legá la talpele petióreloru.

Déca dorerea capului e îngreuntória, nu trebue a se recorí, cì mai multu a se infierbentá, pentru-cà ace'a esté casiu-nata mai multu de umedieele reci flegmatice. Asemenea e a se urmá si déca dorerea capului e încordatória seau urmata din vèntu seau trasura de aeru si e impreunata cu cataru (trócna) seau cu incuiarea mucositatiei. In acestea casuri apoi e bene a se unge adese-ori partea din diosu a nasului, templele si mólele capului

cu oleiu de resina si a se afumá capulu cu pulvere de coloforniu, totu-odata va fi bene a se legá capulu unde mai tare se semtiesce dorerea, cu frundia de pierseca si frundie de iérb'a féraloru (verbina) intr'o forma din fiacare, fierte bene in vinu; érn'a cu aluatu facutu in sembure de pierseca asiá cà : mai antaiu se fierbe bene iérb'a féraloru (verbina) in apa curata, care apoi strecorandu-se se ingrósia bene cu farina facuta din sêmbure de pierseca. Va fi bene totu-odata a torná in ap'a de iérb'a féraloru si pucinu spiritu de vitriolu, si din ace'a a bé totu la un'a óra câte cu-o lingura.

La dorerea din Iontru a capului preste totu e bene a se luá vitia de vinia si ace'a se se sdrobésca bene, apoi se se stórca suncul. (zam'a) ei in farina de orzu cu care impreuna se se framênte bene facându-se ast'feliu una pogace móle, cu care apoi se se lege partea ace'a in care dorerea se semtiesce mai multu.

La prunci mici, déca li-e greu capulu, ce se aréta prin urdorirea ochiloru, se folosesc si numai frecarea capului cu unu vestmentu caldu, asemene si seculetiulu încalditoriu, care se face asié, cà se iè malaiu (miediulu) si sare marunta si se încaldiescu bene intr'o tigiaia si asié calde se punu intr'unu seculetiu de pânza si acel'a se léca la capu asié cá se ajunga încátu se póte la frunte si la mólele capului, care indata-ce se recesce se se totu repetiésca.

Adeveruri si invetiaturi.

Ne caimu cà amu ajunsu tempuri grele! ? Dar' de ce facemu cá se ne fia grele? — Omulu celu bunu traesce mai bene in tempuri grele decatú omulu celu reu in tempuri semine (fericite).

d. Franklin.

Inaintea altoru ómeni trebuie se uiti de tene, — pentru-cà déca vei vorbi in antea loru despre tene, 'ti vei cascigá ur'a seau despretiulu loru. * * *

Sufletulu frumosu impodobesce si celu mai uritu trupu, ér' trupulu frumosu nu dá neci o podóba sufletului uritu. x.

Pre piétr'a mormentala a unui omu cu anima nemilósa se potu cetí urmatóriele: „Vréi se scii cene jace aci in acestu mormentu? Pi-paesce piétr'a si vei aflá ce — acopere -- acestu pamentu“!

